

Prolegomena.

SECTIO I.
DE
COGNITIONE.

§. I.

Represento mihi, percipio, cogito. Representatio, perceptio, cogitatio signant idem sensu magis, quam explicatione, notum.

§. 2. Adverto, si mavis, percipio me percipere, representare, cogitare, & sum mihi *consci*. Conscientia hic est advertentia ad perceptionem, brevius: *apperceptio*.

§. 3. Percipio in uno, etiam in pluribus, plura, quorum unum non est aliud, quod etiam percipio, hinc *distinguo*. Perceptio diversitatis, *distinctio* est.

§. 4. Dum plura & diversa percipio, *cognosco*. Complexus perceptionum est *cognitio strictius*

Etius sumta. Latius sumta cognitio est repræsentatio qualibet.

§. 5. Id, quod cognosco, *objectum* (der Gegenstand) sive materiale cognitionis est.

§. 6. Cognitio objecti alicujus nuda, hoc est, sine adfirmatione, aut negatione alterius de objecto cognito, est *conceptus* (ein Begriff). Cognitio immediata relationis inter duo, aut plura objecta, conjuncta cum actu mentis relationem repræsentatam dari adfirmantis, est *judicium* (ein Urtheil). Cognitio relationis sic vestita, sed mediata, hoc est, ex assumpto quodam conceptu tertio, est *ratiocinium* (ein Schluß).

§. 7. Id, ex quo cognosci potest, cur aliquid sit, est *ratio* (der Grund); & id, quod cognosci potest, est *rationatum* (die Folge). E. g. Sol ortus ratio diei est, & dies rationatum.

§. 8. Id, quod continet rationem alterius, est *principium*; hinc, si continet rationem cognitionis, est *principium cognoscendi* (die Erkenntnisquelle).

§. 9. Ratio, cur cognoscam aliquid, modo est in sensatione (in der Empfindung), modo in ratiocinio, modo in testimonio; hinc triplex est cognoscendi principium, & triplex cognitionis medium: *Sensus* (internus & externus), *ratio* (die Vernunft), & *fides*.

§. 10. Cognitio ex sensatione est *physica* (eine sinnliche); empirica, exoterica. Cognitio
ex

ex ratiocinio est *logica* (eine vernünftige), rationalis, esoterica. Cognitio ex testimonio est *historica* (eine historische Erkenntnis).

§. 11. Cognitio *vera* est, quæ cum objecto convenit. *Falsa*, quæ non convenit cum objecto: quæ videtur convenire, re ipsa tamen non convenit, *apparens* (eine Scheinerkenntnis), & *error* est.

§. 12. Cognitio, qua objectum ab aliis discernitur, *clara* est; illa vero, qua objectum ab aliis discerni non potest, *obscura* est. Objectum obscurum vel *absolute* tale est, ita, ut ipsum nunquam, & a nullo intellectu clare possit cognosci, & est chymera; vel *relative* obscurum est, non est tale, quod ab hoc aut illo intellectu cognosci nequit, licet saltem ab aliquo cognosci possit.

§. 13. Cognitio clara variorum, quæ in objecto insunt, est *distincta*, intellectualis (eine deutliche). Clara quidem objecti, sed obscura variorum, quæ eidem insunt, *confusa*, indistincta, sensitiva est (eine verworrene, undeutliche Erkenntnis); qualis est cognitio colorum.

§. 14. Si clare cognosco convenientiam cognitionis meæ cum objecto, cognitio mea mihi *certa* est, si obscure, est *incerta*. Ex conscientia cognitionis claræ oritur status mentis, quem *certitudinem* dicimus *subjectivam* (die Gewisheit in dem Erkennenden).

§. 15. Certitudo excludit formidinem de errore: non tamen quotiescunque abest formido

erroris, adest certitudo. Incertitudo semper habet adjunctam formidinem de errore.

§ 16. Si illius, quod certe cognosco, oppositum absolute impossibile cognoscam, cognitio mea est *metaphysice* certa; quæ, si pro objecto habet rerum qualitates (die Beschaffenheiten), est proprie metaphysica; si vero rerum quantitates (die Größen), est *mathematica*, ob lucem suam præferenda methaphysicæ. Si oppositum tantum hypothetice impossibile cognoscitur, certitudo dicitur *moralis* (eine sittliche).

§ 17. Cognitio incerta vel talis est, ut plura cognoscantur ad veritatem cognitionis requisita, quam ad veritatem oppositi, & est cognitio probabilis (eine wahrscheinliche); vel pauciora, & est *improbabilis*; vel æqualia, & est *dubia*. Defectus omnis cognitionis, est *ignorantia*.

§ 18. Quo plura cognosco, eo magis *extensa* est cognitio; quo majora, eo *dignior*; quo fecundiora, eo *uberior*; quo clarius & distinctius, eo *intensior* est. Extensio (die Weitständigkeit), dignitas, vel nobilitas (die Würde, der Adel), ubertas (die Fruchtbarkeit), intensio (die innere Güte) perfectiones cognitionis sunt. Cognitio perfectionibus his ornata est *erudita* (eine gelehrte); cognitio erudita, si est cognitio ex rationibus, est *philosophica* perfectior; quanquam non est cognitio erudita, quæ non sit ex rationibus.

§ 19. Major & notabilior in cognitione ordo dicitur *methodus* die (Methode, oder bessere Eins

Einrichtung der Erkenntniß). Hæc ad claritatem & distinctionem cognitionis necessaria est. Cognitio carens methodo *tumultuaria* est (ein Gemenge).

§. 20. In cognitione, in qua repræsentationes tali modo dispositæ sunt, quo una ex alia consequitur, atque ex ipsa dispositione repræsentationum nexus simul conspicuus redditur, est methodus *rationis* (die Einrichtung nach der Vernunft). Ratione enim nexus cognoscimus.

§. 21. Rationes (die Gründe), & rationata (7.) connexa sunt. Hinc ipsis positis, potest cognosci etiam nexus. In cognitione, in qua ante rationes repræsentantur, & tum earundem rationata, est methodus *synthetica* (die synthetische Einrichtung); in qua ante repræsentantur rationata, & tum eorundem rationes, est methodus *analytica* (die analytische Einrichtung der Gedanken). Methodus synthetica adcuratior est *mathematica*, quia mathematici eandem præ cæteris in suis cogitatis observant.

SECTIO II.

DE

PHILOSOPHIA.

§. 22.

Philosophari est cognoscere ex rationibus, & perfectius, *philosophari* est erudite (18.) ex rationibus cognoscere; hinc ex rationibus clare
&